

GEOLOGO ŽVILGSNIS Į PATARLES

Patarlės – pastovūs vaizdingi apibendrinamojo pobūdžio posakiai, kurie gyvuoja tradicijos būdu. Jomis neretai pamo-koma, patariama ar apibendrinama (prieiga internete: <https://lietuvai.lt/wiki/Patarl%C4%97>). Norint sustiprinti po-sakio mintį, jose dažnai naudojami įvairūs gamtos vaizdiniai, geologinės aplinkos motyvai – vanduo, akmuo, versmė, griova ir pan. Kviečiame neprarandant sveikos nuovokos ir humoro jausmo pažvelgti į patarles geologo akimis.

Uolus darbas kalnus verčia. Kas ne kas, bet kalnakasyba tikrai keičia kraštovaizdį – suformuoja gilius klonius ir supila kalnus, kurie vėliau, rekultivuojant karjerus, suluginami.

Užkastą lobį darbininkas teranda. Daug vertingos informacijos teikia geologinis kartografavimas, bet norint sudaryti geologinį žemėlapį reikia pėsčiomis apeiti laukus ir užkopti į kalvas, iškasti daug duobių ar rankomis išgręžti daugybę gręžinių.

Per darbymetį ir akmuo juda. Pakliuvęs kažkam po ratais ar po plūgu, akmuo nori nenori pajuda iš savo vietos. O šiandien jie labai aktyviai „juda“ į sodybas – tai tikra „akmenligės“ pandemija.

Savame krašte ir akmenėlis minkštas. Ilgai stebint akmenis matyti, kad net ir jie yra.

Pakelsi akmenėlį – rasi auksinėlį. Magminiuose rieduliuose, tikėtina, gali būti hidroterminio aukso gyslų, nors šiuo atveju, matyt, kalbama apie sunkų darbą, šalinant akmenis iš ariamų dirvų.

Laikas ir akmenį suėda. Fizinis ir cheminis denudacijos dėsnio veikimas.

Visi akmenys dugnan sėda. Pagrindinio sedimentologijos dėsnio veikimas.

Mesk akmenį vandenin, – ar nuskęs? Akmuo skęs – tai absoliuti tiesa, bet jei mestume jį ant ledo?

Nėra dirvos be akmenų. Lietuvos žemės paviršiuje vyrauja akmeningi gruntai: moreniniai priemoliai ir pries-mėliai (70 %), įvairios granulimetrinės sudėties smėlis (21 %), žvirgždingos ir gargždingos nuogulos (per 4 %). Likusiąją dalį (mažiau nei 5 %) ploto sudaro molis, aleuritas, biogeninės ir kitos nuogulos.

Ant vietos būdamas ir akmenėlis apželia. Geoįvairovė yra bioįvairovės pagrindas. Kai akmenys gražiai apsama-noja, tada prasideda diskusijos su saugomų teritorijų pareigūnais – valyti samanas nuo akmenų ar palikti.

Akmenėį akmenis ir smiltis terasi. Akmenė – rajonas, kurį beveik visą užima naudingųjų iškasenų telkiniai ar perspektyviniai jų plotai. Čia sėkmingai kasamas akmuo – klintis, smėlis, molis, dar yra dolomito ir kvarcinio smėlio telkinių.

Po gulinčiu akmeniu vanduo neteka. Moreniniuose dariniuose, kuriuose ir randami rieduliai, šaltinių išsiver-žimas mažiausiai tikėtinas. Dažniausiai jie išteka iš smėlingų darinių.

Kipšas veikia išsėdi akmenyje duobę. Visi didieji rieduliai siejami su veltinio darbais ir iš tiesų visos magminės ir metakamninės uolienos yra iš „peklos“, t. y. mantijos ar astenosferos.

Kad tave skradžia! Poledynmečiu, vykstant glaciokarstiniam procesui, greičiausiai šis posakis buvo vartojamas gerokai plačiau, nes tiek daug visokių dvarų ir pilių prasmego skradžiai Žemę. Jį vartoti Šiaurės Lietuvos karstiniame regione – kategoriškai draudžiama.

Eik tu peklon! Populiarus posakis Alantos miestelyje (jį sėkmingai vartoja molėtiškis aktorius Rolandas Kazlas), kur šalia plyti P. Tarasenkos padavimuose „Užburti lobiai“ aprašyta Peklos pelkė.

Kur šuo pakastas?! Kriminalinės tiriamosios (angl. *forensic geology*) geologijos objektas, kai sėkmingai gali būti naudojamas georadaras. Šios srities tyrėjai ugdo savo igūdžius užkasdami kiaules.

Ne molį kasam, ne vandenį geriam. Molio kasyba nuo seno buvo kasdienis darbas, reikalingas buičiai palen-gvinti – indams gaminti, krosnims mūryti ir t. t. Todėl jeigu molio nekasate ir vandens negeriate – vadinas, kasate kažką geresnio ir geriate kažką skanesnio. Taip Lietuvoje ir sužlugo molio gavyba...

Savo šulinyje ir vanduo saldus. Dirbamųjų laukų apsuptos sodybos seno šulinio vandenyje garantuotai rasite padidėjusį nitratų kiekį, kuris vandeniui priduoja kiek salsvą skonį.

Vanduo į kalną neteka. Tai svarbiausias hidrogeodinamikos dėsnis, tačiau požeminiam vandeniui jis negalioja. Šal-tinių kalnelyje (Aukštadvario regioniniame parke) požeminis vanduo suteka į kalną ir tik po to išsilieja žemės paviršiuje.

Vandenį tuomet brangina, kai šuliniai išdžiūsta. Hidrogeologinę sausrą prognozuoti sunku, paprastai ji ištin-ka netikėtai. Tuomet požeminio vandens gręžinių gręžėjai susisemia visus pinigus...

Šaltas kaip šaltinio vanduo. Šaltinio vanduo šaltesnis nei upės ar ežero. Vis dėlto hidrogeologai ir karštuosius šaltinius kažkodėl vadina šaltiniais.

Meilus kaip lietaus vanduo. Lietaus vanduo yra minkštesnis nei požeminis, tačiau kietas – sveikesnis.

Mažame vandeny didelė srovė. Tai kylančių šaltinių – verdenių – savybė, vanduo jose net kunkuliuoja...

Pavandeniui ir akmenėliui nesunku risti. Vanduo – galinga jėga, ne tik ridenanti, bet ledonešio metu net ir papluskanti akmenis (pvz., Bražuolės akmuo).

Mesk akmenį į vandenį, kai semsi, išimsi. Vandens telkiniai – įvairių nuosėdų kaupykla, o didžiausia problema se-dimentologui stovinčio vandens telkinio nuosėdose surasti akmenį (angl. *dropstones*). Norint paaiškinti, kaip jis atsirado, sukurta diliuvialinė (Visuotinio tvano) teorija. Žodžiu, jei nemėtysi akmenų į vandenį, tai ir problemų neturėsi.